

Kósa Sándor

Kis elmozdulás

(A naplót tartalmazó vékony füzetet Ófelsége zászlóshajójának kapitánya találta meg, közvetlenül azelőtt, hogy 1913. szeptember 17-én kihajózott volna a polai hadikikötőből. A szóban forgó tárgy a 9-es számú tisztikabinból került elő, egy, a helyiséget érintő átalakítás következtében, és utolsó kötete volt egy négy füzetből álló naplóorozatnak. Az első három kötet elveszett. Az utolsó pár oldal következik. A napló, ismeretlen okból, befejezetlen.)

Cuernavaca
México
1867. január

Lemondással vagy anélkül

Az utca végén már látom a széles, tölgyfából készült kaput. Amikor közelebb érek, a két ór közül az egyik lovamhoz lép, megfogja a kantárszárat, míg leszálok. Dél van. Jobbra, messze, ott ahol a téglakerítés véget ér, egy másik ór áll, alakja vibrál a forró levegőben. Az örök rezzenéstelen arcú indiánok, Durango környékén láttam ilyen arcokat, az északi fennsík és a Nyugati-Sierra Madre találkozásánál. Előveszem a papírt a nyeregtáskából, de jelzi: nem tud olvasni. „Mondja meg a parancsnoknak, hogy Centule de Béarn gróf vagyok, a francia követség attaséja”. Nemsokára nyílik a kapu, egy ismerős hadnagy az ügyeletes, útbaigazít, a császár a nyári lakban tartózkodik, ott szokott elmélkedni, mondja. Az indián elvezeti a lovamat, gyalog megyek tovább az egyik, fehér kavicsal felszórt ösvényen. A kert különös egyvelege az elvadult természetnek és a rafináltan kivitelezett parkművészetnek. Elhaladok egy felül összezáródó lugas alatt, balra ott a jól ismert zenepavilon, utána egy kis emelkedő következik. Minden a régi, mégis van valami baljós a levegőben. Megszólal a Cortés templom harangja, önkéntelenül gyorsítok, mintha engem hívna. A császár a kerti lakban van, de nem elmélkedik, hanem verset ír. Meglát, föláll, még egy másik világban van, próbálok retirálni, de int, üljek le, mindjárt végez. Az asztalon egy könyv hever, német kiadás, a *Die Welt als Wille und Vorstellung*, ahogy kézbe veszem, magától kinyílik egy bizonyos oldalon. Egy mondat ceruzával van aláhúzva: 'Akkor világos és bizonyos lesz előtte, hogy nem napot ismer, hanem mindig csak szemet, mely napot lát, hogy a világ, amely körülveszi, csupán képzetként van jelen'. Kis idő elteltével átül hozzám. A helyiek lovaglóruháját viseli, fekete nadrágot oldalt ezüsttel kivert mintázattal és ugyanolyan színű inget. Amíg szertartásosan meggyújtja a szivarját, elmesélem, mi történt három nappal ezelőtt Veracruzban, hogy Bazaine marsall milyen szakszerűen irányította a behajózást. Itt szarkasztikus megjegyzést tesz: „a meneküléshez mindig is értett”. Nyoma sincs rajta az aggodalomnak, pedig a francia hadtest távozása nagy veszteséget jelent. Kormányom mentségéül felhozom, hogy az amerikai nagykövetség irdatlan diplomáciai nyomásának volt kitéve, a Monroe-elvre hivatkozva, miszerint európai hatalmak ne avatkozzanak be az Újvilág belügyeibe, de int, mindent ért, ne is folytassam. Kényes pillanathoz érzem: meg kell győzőm arról, hogy akár lemondással, vagy anélkül, de minél előbb el kell hagynia Mexicot. Emlékeztetem, hogy még a mi kezünkön van a Cuernavaca-Veracruz vonal és a kikötőben ott horgonyoz a Dandoló nevű fregatt, arra várva, hogy Franciaországba vigye őt és az udvart. Utolsó érvként említem, hogy a császárné személyes próbálkozásai az európai monarchiáknál sikertelenek voltak, és a pápa diplomáciai erőfeszítései szintén kudarcot vallottak. Ez utóbbi hír titkos vatikáni kapcsolatokon keresztül jutott el hozzám. „A kibontakozás érdekében tett minden erőfeszítését köszönöm gróf úr, de több ok között szerepel egy személyes is, amely meggátol abban, hogy itt hagyjam ezt a gyönyörű, de vad országot”. Mondja a maga ironikusan körmönfont módján, és rögtön tudtam, ezt a témát a továbbiakban mellőznöm kell. „Menjünk ebédelni”, folytatja, „majd elmesélem azt a kis malheur-t, ami azon a másfél évvel ezelőtti, november másodikai bálon történt. Nagyon kell vigyázni, tudja, ha csak egy kicsit is elmozdul az ember a fényképész lencséje előtt, az egész kép megy tönkre”, és kezében a füstölgő szivarral, előreenged.

Tündökletes bál, kis figyelmetlenséggel

Az étkezőpavilonban a magyar szakács személyesen szolgálja fel a fogásokat. Reggel óta nem ettem, nagy étvágygal látok neki a nem mindennapi fogásoknak. Közben hallgatom, ahogy magyarul társalognak, látni, hogy meghitt viszonyban vannak. Kávészás után magunkra maradunk. „Ha nem bánja, most elmesélem, mi volt azon a bálon, melyet a száraz évszak beköszöntekor adtunk”, kezdi, „a Chapultepec kastély parkjában beszélgettem a brazil nagykövettel, amikor látom, hogy egy négylovas hintó kapaszkodik fel a serpentinre. Nem lehet összetéveszteni, Bazaine marsall érkezett, akinek ekkor északon kellett volna tartózkodnia. Az eszkaláció időszaka volt ez, mivel véget ért az amerikai polgárháború, és az odamenekült felkelők kezdtek visszaszivárogni át a határon. Kiszáll a hintóból, és kihallgatást kér. Felmegyünk a teraszra, és az üvegezett oldalfolyóson vezetem a bálterem felé, ahogy belépünk a terembe, majdnem összeütközünk egy lánycsapattal. Épp hogy elkerüljük a koccanást. Mintha összebeszéltek volna, mindegyik lány a cipőjére mered, pár másodperc kínos várakozás. Végül feltekinenek, bűnbánást mímelő tekintetük egyszer csak megváltozik, és túllépve jól neveltségük határát, felszabadultan nevetni kezdenek. Megvárom, amíg elül a viháncolás, a hozzám legközelebb álló arcába nézek, de a lány szépségétől elnémulok. Kihasználja a pillanatot, maga elé engedi a többieket, miközben pillantásával fogva tart. Még hallom a mondatot, amit inkább magának szán, mint nekem: 'Nunca he visto tantos ojos azules', és már el is tűnnek a folyosó félhomályában. A marsall semmit nem ért az egész jelenetből. 'Mi van felséged szemével?', kérdi döbbenet. A hölgyek nem láttak még kék szemű embert, mondom, és beterelem egy ablakmélyedésbe, hogy mielőbb végezzünk. 'Mik ezek a papírok?', kérdem. 'Ezek stratégiai fontosságú intézkedések, az ön ellenjegyzése szükséges hozzá. Csapatösszevonások, hadtáp telepítés Queretároba, foglyokkal való szigorúbb bánásmód'. Kiveszem a kezéből a paksamétát, és aláírom az ablakpárkányon." Újratölti a poharát, homlokán összefutnak a ráncok, ahogy felém fordul, de nem rám néz, hanem el valamerre a messzeségbe. „A foglyokkal való bánásmód!” folytatja egy kis szünet után. Ez annyit jelent, ahogy később megtudom, hogy tárgyalás nélkül, tucattájjal lövik agyon a felkelőket. De most még minden felhőtlen, nemsokára kezdődik a nyitótánc, a kevés időt kihasználva kimegyek a teraszra, hátha találkozom a fiatal lányokkal, a terasz tele van vendégekkel, de őket nem látom. A nyitótánc bécsi keringő, a szünetekben pezsgőzöm. Beszélgetés közben, hirtelen eszembe jut, nem kellett volna aláírni azokat a papírokat elolvasatlanul, de elragad a tánc újabb forgataga. Igyekszem feltűnés nélkül minden nőt alaposan megnézni, az ismeretlen szépséget a föld nyelte el. Éjfél körül kimegyek a néptelen teraszra, ott áll a balusztrádra könyökölve és a lent elterülő várost nézi. Elindulok felé, hallania kell a lépteimet, de nem fordul hátra. Együtt nézzük a fővárost és a környező hegyeket ellepő számtalan gyertya reszkető fényét, halottak napja van. 'Guadalupe Martínez vagyok' hallok a hangját. Nézem, mint egy jelenést, és ma este másodszer nem tudok megszólalni. Finoman, alig észrevehetően elmosolyodik. Hagyja, hogy nyitott tenyérral megfogjam az arcát. Kis idő elteltével jobb kezének mutató és középső ujjával játszani kezd a nyakamban lógó Aranygyapjas Rend kitűzőjével. 'Mi ez az izé?' kérdezi, nevetni kezd, majd elfut, én utána."

Az előérzet fontosságáról

Kora délután a császár elmegy lovagolni, én a nyári lak oszlopai között kifeszített függőágyban átolvasom a feljegyzést, amit a követségnek készítettem, fel akarok kelni, hogy tegyek egy sétát, de mivel hajnal óta ébren vagyok, akaratom ellenére elalszom. A nagy csendre ébredek. Közben megváltoztak a fények, a déli nap fehér izzását felváltotta egy sárgás árnyalatú, egyenletes meleg sugárzás. Kávét iszom, amikor a császár megérkezik. Kedvenc helyére invitál, a közeli dombtetőn kialakított árnyas pihenőhelyre. Mire felérünk, az asztal meg van terítve, két üveg tokaji és nagy cseréptálban különböző édességek. „Méxicoba indulás előtt volt két hetünk,” kezdi mesélni a császár, „minden nap elmentem a Louvre-ba egy festmény kedvéért. Tudom, hogy nem tartozik a híresebb képek közé, de Claude Lorraine *Kleopátra partraszállása Tarsuszban* című alkotásának van számomra több személyes vonatkozása is. Azt látjuk a képen, hogy a kisázsiai város kikötőjében Egyiptom uralkodónője találkozik a volt konzullal és hadvezérral, Antoniuszal. Antonius magányosnak és bizonytalannak tűnik, mintha arra várna, hogy szunnyadó ambícióját valaki felkeltse, és nyoma sincs annak a korhely és kissé közönséges katonának, ahogy elképzeljük. Mintha könnyű préda lenne. Kleopátra ábrázolása sem felel meg az általunk feltételezettnek. Sehoh az intrikusságát ügyesen palástoló, női bájjait bevetni mindig kész uralkodónő. Ellenkezőleg, a festményen valósággal bibliai magasságokba emelkedik, ahogy kitárt karjait az érkező férfi felé nyújtja, mint aki segítségre szorul. A sokadik látogatás után aztán rájöttem, nem erről

szól a festmény, a festő a találkozás következményeiről akar beszélni, a végkifejlett *előérzetéről*, amit a kép közepén a nap, a kontúrokat feloldó és a kikötő előterét fátyolos fénybe vonó sugárzásának intenzitásával ér el”.

Elhallgat. Megfogom a borosüveg vékony nyakát, töltök. Váratlanul megszólal a templom harangja, pár pillanatig kitölti azt a teret, amit eddig a kert felett a csend foglalt el. Észreveszem, hogy a titkár, kezében egy papírlapot szorongatva, a keskeny ösvényen felfelé kapaszkodva, felénk tart.

Varga Annamária

Hajnali fény

Égen a felhőből az esőnek cseppje kicsordul,
Északi szél kel, fák levelét szétszórja az álmos
Árok széli avarban, s busz suhan át a fehér táj
Kék színű útján. S bent a vidámság hangja csilingel,
Hú szerelemmel hálóját szövi édesen egy pók,
S látom messze a keszthelyi templom tornya magaslik.
Szívem megrezzen, mikor felsír fék meg az ajtó,
S mint gombácskák, oly gyorsan nyílnak ki az ernyők.
Felcsillan szemem és minden nap, hogyha megállok,
Szép ajtód elejébe, te ékes földi királyság.
Fellegeket zavaró a te fényed, s szállnak a tündék
Őt fölcsalni, a méltóságos Fényt fölemelni.
Gyöngyszemű ablakaid csillannak a nap sugarában,
S mintha ezüstmű lenne kirakva a fal tetején az
Álmos csengő, gyémánt hangja körülveszi lassan
S felmelegíti a csendes, bársonyos, ébredő hajnalt.
Tündérek pora száll le a földre, amint a fehér kő
Végigfutva a zöld színű táblán nyikorogva
Feljajdul, s könnycsepp folyik állig az arcán,
Mert a szivacs puha és vizes oldala megsimogatta.
Kint a fa lombjában madarak csicseregnek, a szoprán
Éneklí s dudorássza az ősznek zizzenő hangját.

Régi álom

Este van és fenn sok Pici fényleni látszik,
És szép Holdnak is fénylik ezüstös udvara rajtuk.
Réges-régi kis elhagyatott kapun át megy a szellő,
S kúszik az éjben a ház tetején, beoson hol a kémény
Nyitva vagyon, s hol a szellemek éjfél tájt odagyúlnak,
Tartani újra tanácsot és törvényeiket jó
Útra terelni, s a régi kis házat szép feketére
És szürkére meszelni, de úgy, hogy a falra lehessen
Írni ecsettel a törvényt, s ős szellem neveket rá.
S közben a kinti világban hó esik esteli tájra,
Nyargal a szél is, fut sebesen le a régi kis utcán,
S egy házból hangos sikitás ráz fel meleg ágyból,
Rájöttem nem volt igaz ez sem, s visszaaludtam.
Réges-régi kis elhagyatott kapun át megy a szellő,
S kúszik az utcán és eltűnik lassan a ködben.

Felidézett emlék

Álmodom, és hűs szellő ömlik az ablak résein,
Átfut lomhán, lassan a kis tér boldog idilljén.
S fellibbenti hajam, mint szél tenger hullámát,
Kék szemeidben látom is őket fel-felcsapni a
Szürke magas part sziklával meredek csúcsáig.
Nap süt az átlátszó üvegablakon át, s megbotlik
Fénye hajad szálába, de úgy, hogy visszaverődik.
Hűs, puha ajkadat érzi a szám, s forróság tölti el,
És közben kezeidben tartod a két kezem, érzem.
Nincsen semmi, se éj, se magasság, sem zord mélység.
Elhalványul lassan a kép, mely oly jó érzést
Kelt lelkemben, s ver hevesebben tőle a szívem.
Felnyitom álmos két szemem és első sugarát már
Látom a reggeli Fénynek átszűrődni az ablakon,
S ez felidézte az álmot, mely igazából emlék.